

Uwagi o funkcjach prawa pracy (w związku z postulatami wyodrębnienia „proaktywnej” funkcji prawa pracy)

Uwagi wstępne

Zainicjowanie dyskusji nad „proaktywną” funkcją prawa pracy w polskiej doktrynie prawa pracy¹ „wpisuje się” w występujące od połowy lat 90. XX wieku tendencje do: (a) powrotu do tradycyjnego katalogu funkcji przypisywanych prawu pracy²; (b) wzbogacania tegoż katalogu poprzez wyodrębnianie kolejnych funkcji tegoż prawa³.

¹ W polskiej doktrynie prawa pracy problematykę podjęto na Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej, „»Proaktywna« funkcja prawa pracy?”, zorganizowanej przez Krakowską Akademię im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Krakowie 20 maja 2010 roku.

² Tendencje te prezentuję w opracowaniu: B.M. Ćwiertniak, *Wstęp: O ujmowaniu funkcji prawa pracy* [do Rozdz. 4: *Funkcje prawa pracy*, [w:] *Zarys systemu prawa pracy*, t. I: *Część ogólna prawa pracy*, red. K.W. Baran, Warszawa 2010, s. 167–171, tamże powołana obszerna literatura przedmiotu. Por. również: B.M. Ćwiertniak, *O funkcjach prawa pracy jako instrumentu polityki społecznej*, [w:] *Polityka społeczna. Badania, dydaktyka, rozwój*, red. A. Rączaszek, Katowice 2008, s. 312–314; B.M. Ćwiertniak, *Wstęp: O ujmowaniu funkcji...*

³ *Ibidem*, odpowiednio s. 169–171, s. 314. Ta tendencja przejawia się zwłaszcza w pracach K.W. Barana oraz M. Skąpskiego, cytowanych dalej w przypisach 13, 14 i 4

Zauważyć bowiem należy, że w okresie wcześniejszej dekady (początek lat 80. – połowa lat 90. XX wieku) doe eksponowane były stanowiska negujące tradycyjny katalog owych funkcji, po czeci za także samą konstrukcj funkcji prawa pracy⁴.

W moim przekonaniu podstawowymi wątkami tej dyskusji winny być:

- 1) okrelenie (zdefiniowanie) pojęcia „proaktywnej” funkcji prawa pracy;
- 2) wskazanie zakresu (podmiotowego i przedmiotowego) realizacji owej funkcji;
- 3) instrumentarium prawnego tej funkcji (wskazanie określonych przepisów, instytucji prawnych, czy ich zespołów „realizujących” ową funkcj, – inną kwesti będzie czy wyliczenia uznawane za pełne, czy też przykładowe, obejmujące „podstawowe” czy „wiodące” środki prawne);
- 4) relacje tak pojętej funkcji „proaktywnej” prawa pracy do dotychczas wyodrębnianych i akceptowanych w doktrynie prawa pracy funkcji przypisywanych temu prawu (obrazowo mówiąc: miejsce tej funkcji na „mapie” funkcji prawa pracy);
- 5) przyczyn (przesłanek), dla których zdecydowano się na wyodrbienie takiej funkcji (aksjologicznych, politycznych, utylitarnych *etc.*);
które pozwolą na **ocenę**:
- 6) prawidłowości (poprawności metodologicznej);
- 7) celowości wyodrbienia takiej funkcji prawa pracy.

Szczupłe ramy niniejszego opracowania, przede wszystkim zaś szczupłość rozważań adherentów koncepcji wyodrębniania „proaktyw-

⁴ Por. zwiszcza nader krytyczne wypowiedzi K. Kolasieskiego i J. Jończyka. K. Kolasieński, *Prawo pracy i zabezpieczenia społecznego*, Toruń 2001, s. 96 i nast., zwiszcza s. 98; J. Jończyk, *Prawo pracy*, Warszawa 1984, s. 16–18; *idem*, *Prawo pracy*, Warszawa 1995, s. 25 i nast. Stanowiska te odrznić należy od stanowisk tych autorów, którzy w ogóle nie posługuj się konstrukcj pojęciową „funkcja prawa pracy”. Typowym przykładem jest tu monografia L. Florka, *Ochrona praw i interesów pracownika*, Warszawa 1990, gdzie autor neguje użyteczność pojęcia „funkcja prawa” i nie stosuje go. O tych stanowiskach por. m.in. w pracach: M. Skapski, *Ochrona funkcja prawa pracy w gospodarce rynkowej*, Kraków 2006, s. 70 i nast.; B.M. Ćwiertniak, *Wstęp: O ujmowaniu funkcji...*, *op. cit.*, s. 167 i nast., tamże literatura.

nej” funkcji prawa pracy powodują, iż niniejsze rozważania ograniczam do ogólnych uwag dotyczących: (1) aktualnych poglądów doktryny naszego prawa pracy na katalogi funkcji przypisywanych naszemu prawu pracy; (2) poglądów zakładających potrzebę wyodrębnienia „proaktywnej” funkcji prawa pracy. Podstawowe wnioski zawieram zaś w zakończeniu.

Uwagi o katalogach funkcji prawa pracy

Procesy zmian katalogów funkcji prawa pracy scharakteryzowałem ogólnie w innych opracowaniach⁵. W tym miejscu przywołam aktualnie występujące katalogi funkcji przypisywanych prawu pracy w naszej literaturze, bez dokonywania ich analizy. Prezentacja poniższa łączyć się będzie z ujęciem chronologicznym wskazanych zagadnień, ilustrować zaś będą ją schematy ujmowania funkcji prawa pracy.

O ile przed wojną doktryna nie posługiwała się tą kategorią⁶, to w okresie powojennym (za literaturą zachodnią, głównie francuską) wyodrębniono początkowo dwie funkcje: ochronną i organizatorską⁷. Pierwsza zabezpieczać miała interesy pracowników jako „słabszej strony stosunku pracy” (ochrona życia i zdrowia w procesach pracy, urlopy, czas pracy, ochrona kobiet i młodocianych itp.); druga zaś należytą organizację

⁵ B.M. Ćwiertniak, *O funkcjach...*, *op. cit.*, s. 315; *idem*, *Wstęp: O ujmowaniu funkcji...*, *op. cit.*, s. 69 i nast.

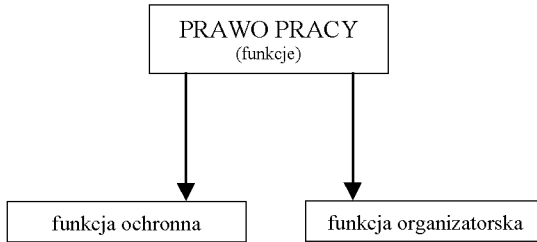
⁶ Podkreśla to M. Skąpski, *Ochronna funkcja...*, *op. cit.*, s. 80. Autor ten przywołuje w przypisach klasyczne prace z okresu międzywojnia: A. Raczyński, *Polskie prawo pracy*, Warszawa 1930; Z. Fenichel, *Zarys polskiego prawa robotniczego*, Warszawa–Kraków–Łódź–Paryż–Wilno–Zakopane 1930; J.G. Wengierow, *Prawo społeczne w zarysie*, Warszawa 1933.

⁷ Por. szerzej: W. Szubert, *Szczególne właściwości prawa pracy*, St. Pr.-Ek., t. IV, Łódź 1970, s. 59 i nast.; *idem*, *Funkcje prawa pracy*, PiP 1971, nr 3–4; *idem*, *Prawo pracy jako narzędzie polityki społecznej*, „Polityka Społeczna” 1974, nr 4; zob. też M. Świącicki, *Prawo pracy*, Warszawa 1970, s. 28–30. Także obecnie niektórzy autorzy ograniczają „swoje” katalogi funkcji prawa pracy do funkcji ochronnej oraz organizatorskiej. Por. A.M. Świątkowski, *Polskie prawo pracy*, Warszawa 2003, s. 33 i nast. (podobnie też w nowszych wydaniach tego podręcznika).

i funkcjonowanie procesów pracy (w tym m.in. place, regulaminy pracy, odpowiedzialność pracownika itp.)⁸.

Ujęcie to obrazuje rys. 1 (Dwufunkcyjny model prawa pracy).

Rysunek 1. Dwufunkcyjny model prawa pracy

Z czasem katalog ten poszerzono o funkcje: rozdzielczą i wychowawczą. Funkcja rozdzielcza służyć ma podziałowi funduszy na place, ubezpieczenia i inne świadczenia, realizując określone ustrojowe zasady podziału (dla części autorów dystrybuje ona również określone sankcje). Funkcja wychowawcza polegać miała na kształtowaniu pożądanych postaw pracodawcy i pracownika (etyka zawodowa, zasady współzycia społecznego, motywacje itd.)⁹. Zaznaczyć można, że w większości podręczników z lat 70. i pierwszej połowy lat 80. XX wieku odwoływano się do wskazanych czterech funkcji prawa pracy (przy czym „poszerzano” zasięg ich oddziaływania poza indywidualne prawo pracy). Wszystkie one, w określonym zakresie, miały łączyć się z ideologią socjalistyczną (socjalistyczne zasady podziału, wzorce zachowań itd.) ale też z ideami pokoju i bezpieczeństwa socjalnego¹⁰.

⁸ Por. szerzej: T. Zieliński, *Prawo pracy. Zarys systemu. Cz. 1. Ogólna*, Warszawa–Kraków 1986, s. 46 i nast.; W. Szubert, *Szczególne właściwości...*, *op. cit.*, s. 59 i nast. M. Świącicki, *Prawo pracy...*, *op. cit.*, s. 28 i nast. Z. Salwa, *Prawo pracy i ubezpieczeń społecznych*, Warszawa 1995, s. 28–31.

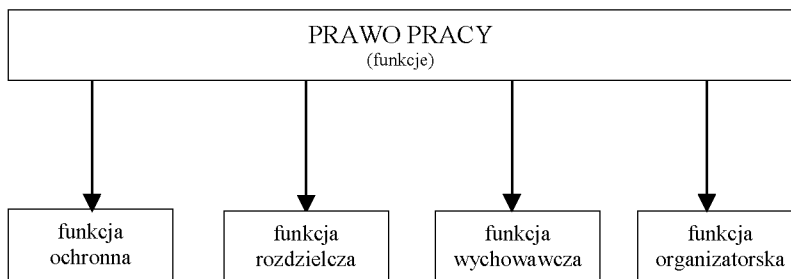
⁹ Zob. np.: T. Zieliński, *Prawo pracy. Zarys...*, *op. cit.*, s. 44 i nast.; M. Świącicki, *Prawo pracy...*, *op. cit.*, s. 28–30. Por. też Z. Salwa, *Funkcje prawa pracy* [Rozdz. 4], [w:] *Zarys systemu prawa pracy...*, red. K.W. Baran, *op. cit.*, s. 176–179.

¹⁰ Por. B.M. Ćwiertniak, *O funkcjach prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 313 i nast. i powoływana tam literatura z tego okresu. Szersze omówienie u M. Skąpskiego, *Ochronna funkcja...*, *op. cit.*, s. 80 i nast. (Rozdz. 2.3 *Tradycyjna typologia funkcji prawa pracy*), także obszerna literatura.

Po wspomnianym już okresie negowania części ww. funkcji podział ten zyskał ponownie akceptację znacznej części doktryny naszego prawa pracy¹¹, przy czym funkcję ochronną ujęto szerzej: jako ochronę uprawnień (czy interesów) różnych podmiotów prawa pracy, nie tylko pracowników „jako słabszej strony stosunku pracy”¹².

Ujęcie to obrazuje rys. 2.

Rysunek 2. Czterofunkcyjny model prawa pracy

Jak wskazano wcześniej, początek nowego wieku przyniósł poglądy poszerzające „tradycyjny” katalog funkcji prawa pracy. Odnotować tu można w szczególności dwa tego typu ujęcia, autorstwa K.W. Barana i M. Skąpskiego.

K.W. Baran podstawowy charakter przypisuje następującym funkcjom prawa pracy: ochronnej, organizatorskiej, rozdzielczej oraz „nowej” funkcji określonej jako „funkcja ireniczna prawa pracy”¹³.

¹¹ Por.: M. Skąpski, *Ochronna funkcja...*, *op. cit.*, s. 80 i nast.; Z. Salwa, *Funkcje prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 187 i nast.

¹² Por. pozycje powołane w przypisie 10, zob. też szerzej: G. Goździewicz, *Funkcje prawa pracy w nowym ustroju pracy w Polsce*, [w:] *Prawo pracy. Ubezpieczenie społeczne. Polityka społeczna (Wybrane zagadnienia)*, red. B.M. Ćwiertniak, Opole 1998, s. 27 i nast.; W. Muszalski, *Przemiany funkcji ochronnej i organizacyjnej w prawie pracy*, PiZS 1995, nr 3. Por. również prace: Z. Salwy, *Nowy ład pracy w Polsce a ochronna funkcja prawa pracy*, [w:] *Nowy ład pracy w Polsce i w Europie*, red. M. Matey, Warszawa 1997, s. 51 i nast.; *idem*, *Przemiany prawa pracy początku stulecia a jego funkcja ochronna*, [w:] M. Matey-Tyrowicz, L. Nawacki, B. Wagner, *Prawo pracy a wyzwania XXI-go wieku. Księga Jubileuszowa Profesora Tadeusza Zielińskiego*, Warszawa 2002, s. 295–304.

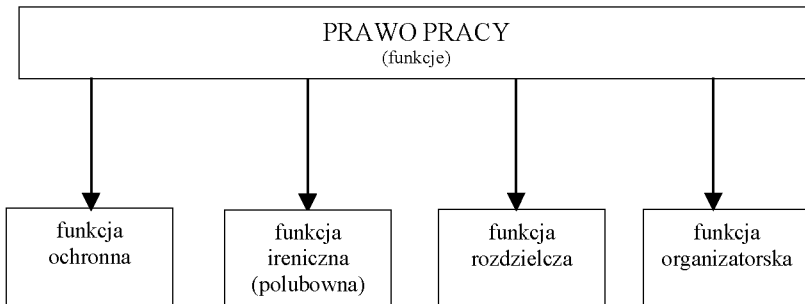
¹³ Por. K.W. Baran, *O funkcjach zbiorowego prawa pracy uwag kilka*, [w:] M. Matey-Tyrowicz, L. Nawacki, B. Wagner, *Prawo pracy a wyzwania...*, *op. cit.*, s. 399

Tę ostatnią ujmuje w sposób następujący: „Funkcja ireniczna (polubowna) polega na działaniu norm prawa pracy w sposób zabezpieczający zachowanie spokoju społecznego w stosunkach pracy. Celem tych norm jest zapobieganie powstawaniu konfliktów społecznych w środowisku pracy oraz ewentualnie ich polubowna likwidacja przy zastosowaniu sformalizowanych procedur [...]”¹⁴.

Autor ten pomija w swym katalogu „[...]” funkcje odgrywające w stosunkach pracy rolę drugoplanową bądź charakterystyczną tylko dla jednej części prawa pracy [...] wskazując tu na funkcje: wychowawczą i gwarancyjną¹⁵.

Koncepcję tę obrazuje rys. 3.

Rysunek 3. Funkcje prawa pracy (podstawowe) w ujęciu K.W. Barana

Źródło: (rys. 1–3) opracowanie własne na podstawie prac powołanych odpowiednio w przypisach (8), (9), (13).

Kolejnym, rozpowszechnionym w początkach XXI wieku, ujęciem systematyki funkcji prawa pracy jest systematyka zaprezentowana przez

i nast., szczególnie s. 410; *idem*, *Polubowna funkcja prawa pracy*, „Polityka Społeczna” 2005, nr 1; por. też: K.W. Baran, *Funkcje prawa pracy* [Rozdz. II.]; [w:] K.W. Baran, B.M. Ćwiertniak, D. Dörre-Nowak, K. Walczak, *Prawo pracy*, Warszawa 2010, s. 40 i nast.

¹⁴ Cytaty: K.W. Baran, *Funkcje prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 44.

¹⁵ K.W. Baran, *O funkcjach zbiorowego...*, *op. cit.*, s. 406 i nast., s. 408 i nast.; *idem*, *Funkcje prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 40–414.

M. Skąpskiego, obejmująca złożony układ funkcji i podfunkcji (bezpośrednich i pośrednich) prawa pracy¹⁶.

Wskazany autor zaproponował uzupełnienie katalogu funkcji prawa pracy o kolejne funkcje:

- a) wyrównawczą (wyrównanie pozycji stron stosunku pracy),
- b) opiekuńczą (opieka nad grupami o ograniczonych możliwościach równych szans na rynku pracy),
- c) promocyjna (promocja zatrudnienia), ujętych jako „podfunkcje” funkcji ochronnej prawa pracy¹⁷.

Koncepcję tę najlepiej ilustruje autorski schemat M. Skąpskiego (rys. 4).

Prezentowane tu poglądy na temat ilości i katalogów funkcji przypisywanych w naszej literaturze prawu pracy przywołuję, by zaakcentować, że w przypadku wyodrębnienia „proaktywnej” funkcji prawa pracy automatycznie pojawi się zagadnienie wzajemnych relacji tejże do funkcji „dotychczasowych”, „tradycyjnie wyodrębnianych” (itp.).

Uwagi o poglądach zakładających wyodrębnienie „proaktywnej” funkcji naszego prawa pracy

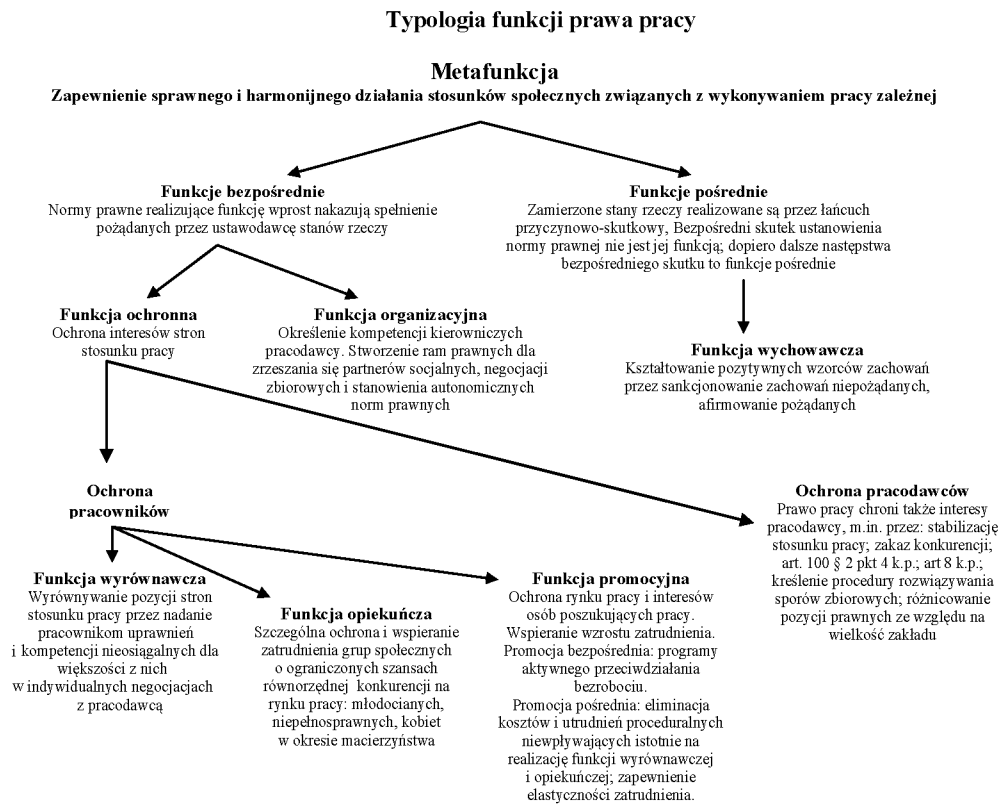
We wstępnej części niniejszego opracowania zaproponowałem *sui generis* robocze zestawienie wątków (celowo nie używam tu zwrotu „katalog”, zakładającego kompletność i zupełność danego zbioru), których omówienie w dyskusji nad „proaktywną” funkcją uważam za niezbędne. W tym miejscu ze względu na ramy niniejszego opracowania, ograniczę się do kilku ogólniejszych refleksji.

W innych opracowaniach wskazano na dość dowolne i często przypadkowe, często logicznie i metodycznie niepoprawne definiowane w naszej literaturze zarówno samego pojęcia „funkcja prawa pracy”, jak

¹⁶ M. Skąpski, *Ochrona funkcja...*, *op. cit.*, s. 98 i nast. Autor korzysta tu z podziału J. Raza na funkcje bezpośrednie i pośrednie (*ibidem*, s. 100); por. też J. Raz, *On the Functions of Law*, Oxford Essays in Jurisprudence, Oxford 1973, s. 283–285.

¹⁷ Por. M. Skąpski, *Ochrona funkcja...*, *op. cit.*, s. 98–104 i odpowiednio s. 126 i nast., 132 i nast., 139 i nast., także s. 197–292.

Rysunek 4. Typologia funkcji prawa pracy w ujęciu M. Skapskiego

Źródło: M. Skapski, *Ochrona funkcja...*, op. cit., s. 105.

też poszczególnych wyodrębnionych (czy przypisywanych prawu pracy) funkcji¹⁸.

Stan istniejący poddawany jest zatem krytyce. Postuluje się przyjęcie określonych, spójnych wewnętrznie i konsekwentnych, ujęć i związanych z nimi, prawidłowo utworzonych definicji¹⁹.

Sarkastycznie można jednak zauważyć, iż można było prowadzić krytykę i postulować zmiany, bo **jest o czym dyskutować**: są zaprezentowane określone koncepcje, definicje (etc.). W przypadku „proaktywnej” funkcji prawa pracy autorzy postulujący jej wyodrębnienie czy też zastanawiający się nad jej wyodrębnieniem **nie zdefiniowali** pojęcia „proaktywnej” funkcji prawa pracy (ani w formie definicji klasycznej, częściowej czy np. przez postulaty)²⁰.

Uzasadniony więc będzie postulat, by autorzy powołujący się na wspomnianą funkcję **podjęli próbę zdefiniowania pojęcia: „»proaktywna« funkcja prawa pracy”**²¹.

¹⁸ Por. oceny zawarte w opracowaniach: B.M. Ćwiertniak, *O funkcjach prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 311 i nast.; M. Skąpski, *Ochronna funkcja...*, *op. cit.*, s. 56 i nast., s. 69 i nast. Z. Salwa, *Funkcje prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 172 i nast. Por. też powoływane tam prace teoretyków prawa: J. Bogucka, *Funkcje prawa. Analiza pojęcia*, Kraków 2000 (tamże obszerna literatura); M. Borucka-Arcetowa, *Spoleczne poglądy na funkcje prawa*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1982, czy też prace Z. Ziemińskiego, m.in.: *O pojmowaniu celu, zadania, roli i funkcji prawa*, PiP 1987, s. 12, szczególnie s. 17 i nast.; *idem*, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 480 i nast.

¹⁹ Por. M. Skąpski, *Ochronna funkcja...*, *op. cit.*, s. 56 i nast.; Z. Salwa, *Funkcje prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 173–175.

²⁰ Problematykę definiowania pojęć prawa pracy (na przykładzie definiowania „prawa pracy”) przedstawiłem w opracowaniach: B.M. Ćwiertniak, *O „ogólnoteoretycznej” definicji prawa pracy*, [w:] *Wybrane zagadnienia Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych*, red. U. Jackowiak, Gdańskie Studia Prawnicze, t. VI, Gdańsk 2000, s. 15 i nast.; *idem*, *Z zagadnień definiowania prawa pracy i jego działów – uwagi na tle definiowania „zbiorowego prawa pracy”*, [w:] *Prawo pracy. Zabezpieczenie społeczne. Z aktualnych zagadnień*, red. B.M. Ćwiertniak, Opole 2001, s. 219–237; *idem*, *Sposoby definiowania „prawa pracy” w polskiej literaturze prawniczej*, [w:] *Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej*, rocznik 1990/2000, red. A. Świątkowski, Kraków 2001, s. 9–30; *idem*, *Pojęcie i systematyka prawa pracy*, [w:] *Zarys systemu...*, *op. cit.*, red. K.W. Baran, s. 9–45, tamże literatura, także teoretyczno-prawna i logiczna dotycząca definicji prawniczych i definiowania.

²¹ Nie wystarczy tu wskazanie w dyskusji nad „proaktywną” funkcją prawa pracy w toku powołanej w przypisie 1 konferencji (głos B. Wagner) – głosnej pracy diagnozującej przemiany prawa socjalnego w Europie. Por. też: *Job Creation and Labour Law: From*

Zdefiniowanie tego pojęcia **jest teŹ niezbędne dla okreœlenia zakresów** (podmiotowego i przedmiotowego), w jakich funkcja ta ma się realizowa (czy teŹ – w innych ujęciach – ma być realizowana). Okreœlenie zakresów jest tu istotne, takŹe ze względu na załoŹone (czy teŹ praktycznie powstające) **relacje danej funkcji do innych funkcji** prawa pracy, a takŹe konstrukcj odpowiedniego **instrumentarium prawnego** danej funkcji (wskazanie istniejących norm i instytucji prawnych realizujących daną funkcj, postulowanie i wprowadzanie do systemu norm kolejnych, mających ją realizowa). Kilka ogólnych refleksji dotyczących wskazanych zagadnień prezentuj poniŹej.

Autorzy zajmując się problematyk funkcji prawa pracy szczególnie wiele uwagi poœwicali dotąd zagadnieniom **instrumentów prawnych** słuŹącym realizacji poszczególnych funkcji prawa pracy. Dotyczy to zarówno prezentacji okreœlonego, akceptowanego w miarę szeroko w doktrynie układu funkcji prawa pracy (tzw. „**tradycyjnych**” funkcji prawa pracy: ochronnej, organizatorskiej, rozdzielczej, wychowawczej)²², jak teŹ, tym bardziej, proponowanych w literaturze „**nowych**” funkcji (czy podfunkcji) prawa pracy. W tych ostatnich przypadkach odwołanie się do okreœlonego, w miarę szerokiego, zestawu norm i instytucji prawnych „istniejących” w obowiązującym stanie prawnym, a wedle danego autora „realizujących” proponowaną przez niego „nową” funkcj prawa pracy, dodatkowo uzasadnia i racjonalizuje kreowanie takiej funkcji²³.

W przypadku „proaktywnej” funkcji prawa pracy zaœ **brak jest kompleksowych wypowiedzi na temat instrumentarium prawnego**

Protection Towards Pro-action, red. M. Biagi, “Studies in Employment and Social Policy”, Deventer 2000.

²² Przykładem mogą tu by prace Z. Salwy, powołane w przypisach 8, 9, 12, 18; por. teŹ tego autora, *Organizacyjna funkcja prawa pracy*, Studia Prawnicze 1986, nr 3–4, *idem*, *Niektóre problemy organizacyjnej funkcji prawa pracy*, [w:] *Studia z prawa pracy*, Warszawa 1988. Por. teŹ prace W. Szuberta, W. Muszalskiego, G. GoŹdziewicza, powołane w przypisach 7 i 12. Por. teŹ Z. Hajn, *Regulacja pozycji prawnej pracownika i pracodawcy a funkcja prawa pracy*, *PiZS* 2000, nr 10, s. 7 i nast.

²³ Por. powołane w przypisach 13 i 14 prace K.W. Barana. Szczególnie szeroko potrzeb wyodrębnienia kolejnych funkcji prawa pracy uzasadnia w swej monografii M. Skapski, *Ochronna funkcja...*, *op. cit.*, s. 19 i nast., zwiszcza s. 98 i nast. (tytuł podrozdziału: *Potrzeba modyfikacji typologii funkcji prawa pracy w społecznej gospodarce rynkowej*), s. 106 i nast. („*Uzasadnienie aksjologiczne i ekonomiczne ochrony pracowników*”).

tej funkcji; choć odnotować należy próby przypisania jej określonych, konkretnych instrumentów²⁴.

Ów brak zasadniczo nie powinien dziwić: wcześniej wskazywałem przecież na brak definicji, określenia zakresu „proaktywnej” funkcji prawa pracy. Problem „przypisania” funkcjom prawa pracy określonych instrumentów prawnych znajdzie też swe odbicie w problematyce relacji funkcji „proaktywnej” do funkcji dotychczas wyodrębnianych („dotychczasowych”), nie będzie on jednak przedmiotem dalszych uwag.

Kilkakrotnie już sygnalizowałem **problem relacji „proaktywnej” funkcji** prawa pracy **do funkcji dotychczas wyodrębnianych** (i w określonym stopniu akceptowanych w doktrynie polskiego prawa pracy). Obrazowo mówiąc: wpisania jej na „mapę” funkcji prawa pracy. Także i w tym zakresie, wobec braku wyraźnych deklaracji adherentów koncepcji „proaktywnej” funkcji prawa pracy, **analiza tych kwestii nie jest obecnie możliwa**. Ograniczę się zatem do kilku spostrzeżeń (na tle istniejącego stanu poglądów doktryny) oraz przypuszczeń (nie chcę tu użyć pojęcia: „prognoza”) co do rozwoju sytuacji.

Pierwsze stwierdzenie zdaje się tu nader oczywiste: problem wzajemnych relacji funkcji „proaktywnej” i funkcji „dotychczasowych” będzie tym bardziej złożony, im bardziej rozbudowaną systematykę, czy katalog „dotychczasowych” funkcji prawa pracy za podstawę owych porównań weźmiemy. Trudno by tu było rozważać różne możliwe, a hipotetyczne relacje nowej funkcji do określonego zbioru takich bądź innych funkcji „dotychczasowych”. *Prima facie* jednak w każdym przypadku nowa funkcja „nachodzić” będzie na którąś (lub któreś) z funkcji dotychczas wyodrębnianych (teoretycznie możliwe tu będą zatem: nadrzędność, krzyżowanie się czy podrzędność zakresów porównywanych funkcji). Przypuszczać należy i „dotknie” to zarówno funkcji „tradycyjnych” (np. w ujęciu Z. Salwy) jak też np. „podfunkcji” zaproponowanych przez M. Skąpskiego: wyrównawczej, promocyjnej, opiekuńczej²⁵.

²⁴ Por. referat A. Wypych-Żywickiej, *Granice swobody pracodawcy w doborze pracowników przy ponownym zatrudnieniu* prezentowany na wspomnianej konferencji. *Nota bene* Autor drugiego z referatów Ł. Pisarczyk w dyskusji zadeklarował się jako przeciwnik wyodrębniania „proaktywnej” funkcji prawa pracy (tytuł referatu: *Deregulacja prawa pracy a jego funkcja ochronna*).

²⁵ Por. uwagi M. Skąpskiego na temat tych funkcji, M. Skąpski, *Ochronna funkcja...*, *op. cit.*, s. 126 i nast., s. 139 i nast.

Stąd teŹ, jak sie wydaje, niektórzy zwolennicy wyodrebniania „proaktywnej” funkcji prawa pracy, dostrzegajac w problem, zastanawiaja sie nad ujqciem jej w kategoriach „podfunkcji” prawa pracy²⁶.

ZauwaŹyc tu wszakŹe moŹna, Źe w przypadku złoŹonych „dotychczasowych” systematyk funkcji prawa pracy (zwłaszcza posługujących sie juŹ kategoriami takimi jak: „funkcje pierwotne” i „wtorne”, „ogolne” i „szczegolowe”, „bezpośrednie” i „pośrednie”, „funkcje” i „podfunkcje”) dodatkowo pojawiają sie problemy relacji nowej „podfunkcji” do owych dotychczas kwalifikowanych jako „wtorne”, „szczegolowe”, „pośrednie” funkcji czy podfunkcji prawa pracy.

Instruktywnym tego przykładem będzie proba „nałoŹenia” „proaktywnej” funkcji prawa pracy (i to zarówno traktowanej jako „funkcja”, jak i jako „podfunkcja” prawa pracy) na systematyk zaprezentowaną przez M. Skapskiego (rys. 4).

Wyodrebnienie okresłonej funkcji prawa pracy (podobnie jak innych konstrukcji pojqciowych, takŹe w prawie pracy) ma charakter konwencjonalny, opiera sie na przyjqtych załoŹeniach²⁷. Stąd teŹ, mimo zastrŹeŹen przeciwko „mnoŹeniu” okresłonych konstrukcji, czy teŹ zbyt czestym posługiwaniu sie okresłonymi konstrukcjami pojqciowymi w doktrynie prawa pracy (np. pojqciem „funkcji prawa pracy” czy wcześniej „zasad prawa pracy” i zwiazanego z tym postulowaniem ograniczenia ich stosowania „do niezbednego minimum”, „rzeczowej potrzeby” itp.²⁸ mogą

²⁶ Propozycjq takiego „zakwalifikowania” zgłosila w dyskusji na omawianej Konferencji A. Wypych-Zywicka.

²⁷ Por. szerzej T. Zieliński, *Zarys wykładu prawa pracy. Czec ogolna*, Katowice 1979, s. 23, s. 25; T. Zieliński, *Prawo pracy. Zarys systemu...*, *Czec I Ogolna...*, *op. cit.*, s. 7 i nast.; pisze o tym szerzej przy okazji omawiania kryteriów wyodrebniania prawa pracy: B.M. Ćwiertniak, *Kryteria kodyfikacyjne a wyodrebnienie prawa pracy jako galeŹi w polskim systemie prawa*, [w:] *Studia z zakresu prawa pracy i polityki społecznej*, red. A.M. Świątkowski, Kraków 2006, s. 9–20; B. M. Ćwiertniak, *Kryteria wyodrebniania prawa pracy jako galeŹi systemu prawa*, [w:] *Studia z zakresu...*, *op. cit.*, red. A.M. Świątkowski, Kraków 2007, s. 25 i nast.

²⁸ Pisze o tym w opracowaniu: B.M. Ćwiertniak, *Podstawowe zasady prawa pracy. Zagadnienia ogolne [R.10.1]*, [w:] K.W. Baran, *Zarys systemu prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 530–531. Postulaty ograniczania liczby wyodrebnionych zasad juŹ w połowie lat 60. XX wieku formułowali m.in.: M. Świcicki, *Zasady prawa pracy*, *Nowe Prawo* 1968, nr 3, s. 337; Z. Szubert, *Zasady prawa pracy*, *PIP* 1957, nr 7–8, s. 56, przeciw „[...] mnoŹeniu zasad *praeter necessitatis* [...]” wypowiedzi sie rownieŹ T. Zieliński (*Problem stosunku*

być one oceniane jako metodologicznie poprawne²⁹. Podobnie, możliwym będzie – pod warunkiem zachowania przez wyodrębniającego taką funkcję autora szczególnej dbałości – poprawne w tym aspekcie określenie jej relacji do innych wyodrębnionych funkcji prawa pracy.

Niezbędne wszakże będzie tu zrealizowanie wymogów, jakie nieść będą ze sobą zaakcentowane wcześniej: pojęcie, zakresy, instrumenty i relacje.

By zaś wyodrębnianie takie nie było li tylko ćwiczeniem z zakresu logiki i metodologii, konieczne jest oparcie go na określonych przesłankach, cała zaś procedura służyć winna realizacji określonego celu czy też zespołu celów.

Wydaje się, iż stosunkowo najłatwiej zrekonstruować przesłanki leżące u podstaw koncepcji „proaktywnej” funkcji prawa pracy.

Zasadny jest wniosek, że koncepcja ta stanowi ekstrapolację na problematykę funkcji prawa pracy określonych idei i koncepcji **polityki społecznej**, której instrumentem ma być m.in. prawo pracy³⁰.

Chodzi tu o **koncepcję „flexicurity”** zakładającą określone połączenie uelastycznienia prawa pracy i prawa zabezpieczenia społecznego (przechodzących m.in. w związku z tym określone procesy deregulacyjne)³¹

kodeksu pracy do kodeksu cywilnego, PiP 1970, nr 3–4), *nota bene* autor najobszerniejszego do dziś podręcznikowego katalogu zasad prawa pracy por. T. Zieliński, *Zarys systemu...*, Część I., s. 197 i nast. (gdzie autor sklasyfikował 45 określonych nazwami własnymi zasad). O klasyfikacji tej por. też B.M. Ćwiertniak, *Zasady prawa pracy*, [w:] K.W. Baran, B.M. Ćwiertniak, D. Dörre-Nowak, K. Walczak, *Prawo pracy*, Warszawa 2009, s. 56 i nast.

²⁹ Stosowną literaturę powołuję w pracy: B.M. Ćwiertniak, *Pojęcie i systematyka prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 13 i nast., s. 55 i nast.

³⁰ Por. szerzej: W Szubert, *Prawo pracy jako narzędzie polityki społecznej...*, *op. cit.*; *idem*, *Funkcje prawa pracy...*, *op. cit.*; T. Zieliński, *Prawo pracy a polityka społeczno-gospodarcza i postęp społeczny*, [w:] *Z problematyki prawa pracy i polityki socjalnej*, t. 1, red. T. Zieliński, Katowice 1977, s. 6 i nast.; *idem*, *Prawo pracy. Zarys systemu. Część I. Ogólna...*, *op. cit.*, s. 51–58; B.M. Ćwiertniak, *O funkcjach prawa pracy...*, *op. cit.*, s. 308–311.

³¹ Koncepcję tę propagował w Polsce m.in. Instytut Spraw Publicznych, poprzez konferencje i wydawnictwa. Przykładowo wskazać tu można opracowanie: *W stronę aktywnej polityki społecznej*, red. T. Kazimierzak, M. Rymsza, Warszawa 2003, czy też Ogólnopolską Konferencję Naukową nt. „Zmiany na rynku pracy i w systemie zabezpieczenia społecznego (W poszukiwaniu polskiego modelu *flexicurity*)”, Warszawa 18 października 2005 r. Na temat tendencji liberalizacyjnych i deregulacyjnych prawa pracy por. szerzej:

z zapewnieniem założonego poziomu bezpieczeństwa o charakterze socjalnym³², „zakotwiczoną” dodatkowo w europejskim prawodawstwie³³.

Omówienie wskazanej koncepcji nie jest przedmiotem niniejszego opracowania.

Pojawia się tu natomiast kilka problemów: (1) adherenci koncepcji „proaktywnej” funkcji prawa pracy winni w sposób wyraźny i bezpośredni odwołać się do żywionych ocen, wartości, koncepcji, leżących u podstaw prób wyodrębnienia kolejnej funkcji przypisywanej naszemu prawu pracy; (2) powinni wskazać na uzasadnienia: moralne, polityczne, socjalne owego wyodrębnienia (zarówno w kategoriach zasadniczych, jak i utylitarnych)³⁴;

Granice liberalizacji prawa pracy. Problemy zabezpieczenia społecznego, (Materiały XIV Zjazdu Katedr (Zakładów) Prawa Pracy i Ubezpieczeń Społecznych), red. E. Bielak, H. Lewandowski, Łódź 2003; tamże literatura przedmiotu. Por. też *Deregulacja polskiego rynku pracy*, red. K. Frieske, Warszawa 2003.

³² Por. A. Patulski, *Koncepcja flexicurity a nietypowe formy zatrudnienia, czyli jak ograniczać segmentację polskiego rynku pracy*, [w:] *Stosunki zatrudnienia w dwudziestolecie społecznej gospodarki rynkowej. Księga pamiątkowa z okazji Jubileuszu 40-lecia pracy naukowej Profesora Barbary Wagner*, red. A. Sobczyk, Warszawa 2010, s. 359 i nast.; T. Wyka, *Od bezpieczeństwa socjalnego do bezpieczeństwa osobowego...*, *op. cit.*, s. 105 i nast. Por. też *Każdy ma prawo do.... Ochrona praw człowieka w świetle przepisów prawa pracy i zabezpieczenia społecznego* (Referaty i wystąpienia zgłoszone na XVII Zjazd Katedr i Zakładów Prawa Pracy i Zabezpieczenia Społecznego), red. A.M. Świątkowski, Warszawa 2009, zwłaszcza Sekcja 2 „Elastyczność zatrudnienia a stabilność socjalna”. Por. również E. Kryńska, *Równowaga między elastycznością i bezpieczeństwem na polskim rynku pracy. Jak osiągnąć flexicurity?*, Biblioteka Monitora Prawa Pracy, Warszawa 2008.

³³ Por. m.in. uwagi A.M. Świątkowskiego, *Praca tymczasowa: ochrona rynku pracy czy pracownika?*, [w:] *Studia z zakresu...*, *op. cit.*, red. A.M. Świątkowski, Kraków 2010, s. 47 i nast. oraz dokumenty europejskie omówione s. 66 i nast. i tam też literatura przedmiotu. *Nota bene* część autorów zauważa, iż wskutek dokonywanych zmian „[...] bezpieczeństwo socjalne, które ma ten system zapewnić, staje się niezadawalające [...]” – tak na tle systemu zabezpieczenia społecznego T. Szulmicz, *Od redaktora*, [w:] *Społeczne aspekty rozwoju rynku ubezpieczeniowego*, red. T. Szulmicz, Warszawa 2010, s. 9.

³⁴ O rozróżnieniu rodzajów wypowiedzi i rodzajów ocen por. m.in. Z. Ziemiński, *Problemy podstawowe prawoznawstwa*, Warszawa 1980, s. 78 i nast., s. 116 i nast.; *idem*, *Wstęp do aksjologii dla prawników*, Warszawa 1990, s. 7 i nast., s. 29 i nast.; K. Opalek, *Z teorii dyrektyw i norm*, Warszawa 1974; J. Wróblewski, *Oceny w prawie i oceny prawa*, *Studia Prawnicze* 1970, nr 24; *idem*, *Wartości a decyzja sądowa*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1973; M. Borucka-Arctowa, *Problemy wartościowania w naukach prawnych*, *PiP* 1968, nr 2; J. Lande, *O ocenach*, *Kwartalnik Filozoficzny* 1948, t. XVII, nr 3–4; A. Podgórecki, *O pojęciu oceny*, *Studia Filozoficzne*, Wydanie Specjalne..., 1969; *idem*, *Charakterystyka ocen praktycznych*, Warszawa 1962; M. Ossowska, *O dwóch rodzajach*

(3) odrębną kwestią jest uzasadnienie wyboru przyjętej koncepcji polityki społecznej (jako „meta źródła” założeń i ocen wskazanych pod (1) i (2)).

Być może spowoduje to szerszą akceptację „proaktywnej” funkcji prawa pracy w doktrynie (mimo problemów „użytecznych” przywołanych wcześniej w niniejszej części opracowania) z pewnością **zaś uczyni dyskusję nad tą funkcją bardziej rzeczową.**

Wnioski

Problematyka wyodrębnienia „proaktywnej” funkcji prawa pracy należy do zagadnień teoretycznych o istotnych odniesieniach praktycznych (wdrażania określonych koncepcji polityki społecznej poprzez określone instrumentarium prawne.

Dotychczasowe wypowiedzi adherentów tego wyodrębnienia potraktować można jako „wywołanie tematu”, **zapowiedź przyszłej dyskusji nad funkcjami prawa pracy.** Jak bowiem wskazywałem, **dyskusja taka wymaga:** określenia pojęcia samej funkcji „proaktywnej” (zdefiniowania jej), **określenia zakresu** podmiotowego i przedmiotowego, **instrumentarium prawnego, relacji do pozostałych funkcji prawa pracy.**

Autorzy piszący czy wypowiadający się o „proaktywnej” funkcji prawa pracy, jak dotąd, nie zadośćuczynili wskazanym postulatam [por. cz. III opracowania].

Autorzy ci nie ujawniają też **przesłanek**, dla których zdecydowali się na wyodrębnienie nowej funkcji prawa pracy, co praktycznie ogranicza możliwość dyskusji o **celowości** wyodrębniania takiej funkcji, zwłaszcza wobec trudności określenia jej relacji do dotychczasowych katalogów funkcji prawa pracy (wskazanych w cz. II opracowania).

Szersza, **merytoryczna dyskusja**, moim zdaniem, **możliwa będzie po zaprezentowaniu w sposób kompleksowy samej koncepcji „proaktywnej” funkcji prawa pracy oraz jej uzasadnień.** Być może uzyska

ocen, Kwartalnik Filozoficzny 1946, t. XVI, nr 2–4; T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robotcie*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1982, s. 365 i nast.; T. Pszczolowski, *Prakseologiczna teoria ocen*, *Prakseologia* 1967, nr 24; Z. Tobor, *Charakterystyka ocen instrumentalnych i instrumentalne oceny przepisów prawnych*, Katowice 1986, tamże obszerna literatura.

ona w wyniku takiej dyskusji kolejnych zwolennik, choć zakłada można *a priori*, e **do ograniczoną**; z pewnością nie dadzą się do niej przekona, po pierwsze: ci, ktorzy nie posluguj się w ogóle kategori „funkcji prawa pracy”³⁵, po drugie: przeciwnicy koncepcji *flexicurity* (bd podobnych) – ze wzgdw zasadniczych, po trzecie: częstą zwolenników katalogów „dotychczasowych” (czy to ze wzgdw metodologicznych, czy też „by nie komplikowa sobie życia” relacj „nowej” i „dotychczasowych” funkcji prawa pracy).

³⁵ Stąd w toku dyskusji na omawianej konferencji, wyodrbieniu „proaktywnej” funkcji prawa pracy był przeciwny L. Florek (por. też przypis 4). O wyodrbieniu takiej funkcji krytycznie wypowiedali si również: L. Pisarczyk, J. Wratny, L. Mitrus, B.M. Ćwiertniak.